THỰC TRẠNG GIÁO DỤC HÀNH VI CỦA TRẺ RỐI LOẠN PHỔ TỰ KỈ LỨA TUỔI MẪU GIÁO Ở TRƯỜNG MẦM NON THÀNH PHỐ HÀ NỘI

Phạm Ngọc Quân
Trường Cao đẳng sư phạm Trung ương

Tóm tắt: *Bài viết không nghiên cứu các vấn đề lý luận mà trên cơ sở khảo sát, phân tích và đánh giá thực trạng, trình bày những phát hiện chính thực trạng giáo dục hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỉ lứa tuổi mẫu giáo ở một số trường mầm non thành phố Hà Nội, bao gồm: Thực trạng về những biểu hiện hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỉ; Nhận thức của cha mẹ, giáo viên về nguyên nhân gây ra hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ; Những khó khăn trong giáo dục hành vi trẻ rối loạn phổ tự kỉ; Biện pháp sử dụng để giáo dục hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỉ; Nguyên nhân thực trạng giáo dục hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỉ lứa tuổi mầm non. Kết quả nghiên cứu thực trạng giáo dục hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ lứa tuổi mầm non ở các trường mầm non thành phố Hà Nội là cơ sở để trang bị các kiến thức, kĩ năng, các công cụ đánh giá hành vi cho cha mẹ có con bị rối loạn phổ tự kỉ, cho các giáo viên đang làm việc tại các cơ sở giáo dục có trẻ rối loạn phổ tự kỉ đang theo học.*
Từ khoá: *Giáo dục, hành vi, mẫu giáo, trẻ rối loạn phổ tự kỉ.*

Nhận bài ngày 20.03.2025; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 26.06.2025
Liên hệ tác giả: Phạm Ngọc Quân; email: phamngocquancdspwtw@gmail.com

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Bên cạnh sự phát triển mạnh mẽ của khoa học công nghệ là những thách thức mang tính toàn cầu mà nhân loại phải đối mặt, bao gồm sự nóng lên của khí hậu, ô nhiễm môi trường, đói nghèo và sự gia tăng các dịch bệnh, trong đó có rối loạn phổ tự kỉ. Rối loạn phổ tự kỉ là một tình trạng hay một dạng khuyết tật có ảnh hưởng tới suốt cuộc đời, làm cản trở sự hình thành, phát triển sự tương tác xã hội, quan hệ xã hội và giao tiếp của các cá nhân.

Theo ICD-10, rối loạn phổ tự kỉ là một rối loạn lan tỏa phát triển được xác định bởi một sự phát triển không bình thường và hay giảm sút biểu hiện rõ rệt trước ba tuổi và bởi một hoạt động bất thường đặc trưng trong ba lĩnh vực: tương tác xã hội, giao tiếp và những hành vi định hình lặp lại. Rối loạn này thường xuất hiện ở bé trai nhiều hơn [1]. Các nghiên cứu trên thế giới và Việt Nam cho thấy, đa số các trẻ rối loạn phổ tự kỉ đều có các vấn đề về hành vi ở các mức độ khác nhau. Đây là một trong những nguyên nhân gây ra các khó khăn cho trẻ rối loạn phổ tự kỉ trong các hoạt động học tập, vui chơi, hòa nhập vào trong cộng đồng và xã hội. Hạn chế được các khó khăn mà hành vi gây ra cũng chính là giúp trẻ có thể tự lập và hòa nhập tốt hơn [2].

Hiện nay, chưa có một nghiên cứu chính thức nào về số lượng trẻ rối loạn phổ tự kỷ cũng như ảnh hưởng của các hành vi ở trẻ rối loạn phổ tự kỷ đến các hoạt động học tập, vui chơi, hòa nhập ở nước ta. Vì vậy, việc chăm sóc giáo dục trẻ gặp rất nhiều khó khăn, nhất là trẻ trong lứa tuổi mầm non do thiếu cơ sở khoa học cả về lý luận và thực tiễn.

Đa số các giáo viên đang chăm sóc, giáo dục trẻ rối loạn phổ tự kỷ lứa tuổi mầm non trong các cơ sở giáo dục hiện nay chưa được tập huấn kiến thức cơ bản về giáo dục đặc biệt hoặc chỉ được tập huấn chuyên chung về các dạng khuyết tật khác như: khuyết tật trí tuệ, khiếm thính, khiếm thị,… Vì vật, giáo viên gặp rất nhiều khó khăn khi tổ chức các hoạt động chăm sóc, giáo dục nếu như không hiểu được các vấn đề hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ [3].

Bài viết không đưa ra các vấn đề lý luận mà trực tiếp nghiên cứu thực trạng nhằm đưa ra bức tranh giáo dục hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỉ lứa tuổi mầm non ở các cơ sở giáo dục, giúp cha

mẹ có con bị rối loạn phổ tự kỉ, cho các giáo viên đang làm việc tại các cơ sở giáo dục có trẻ rối loạn phổ tự kỉ đang theo học có thêm kiến thức, thông tin về vấn đề nghiên cứu của bài viết.

2. NỘI DUNG

2.1. Giới thiệu chung về tổ chức nghiên cứu khảo sát

a. Mục đích

Phân tích, đánh giá và xây dựng cơ sở thực tiễn của giáo dục hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ lứa tuổi mẫu giáo trong cơ sở giáo dục ở Hà Nội nhằm đưa ra các biện pháp giáo dục hành vi của trẻ hiệu quả.

b. Địa bàn nghiên cứu

*C*húng tôi chỉ tiến hành nghiên cứu tại ba trường mầm non thành phố Hà Nội: 1) Trường Mầm non thực hành Hoa Hồng (Thanh Xuân); 2) Trường Mầm non thực hành Hoa Sen (Đống Đa); 3) Trường Mầm non thực hành Hoa Thủy Tiên (Cầu giấy) của Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương. Đây là những ngôi trường có nhiều trẻ rối loạn phổ tự kỷ học hòa nhập, trường có bề dày kinh nghiệm trong công tác chăm sóc giáo dục trẻ lứa tuổi mầm non và hướng dẫn thực hành, thực tập cho sinh viên của ngành giáo dục mầm non, sinh viên học chuyên ngành, chuyên đề về giáo dục đặc biệt.

c. Nội dung nghiên cứu

Nghiên cứu khảo sát tập trung vào các nội dung chính như: 1) Nhận thức về hành vi và nguyên nhân gây hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ; 2) Những khó khăn trong giáo dục hành vi trẻ rối loạn phổ tự kỷ; 3) Biện pháp sử dụng để giáo dục hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ; 4) Nguyên nhân thực trạng giáo dục hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ.

d. Phương pháp nghiên cứu và xử lí số liệu

Hai phương pháp nghiên cứu được sử dụng gồm: 1) Điều tra bằng bảng hỏi; 2) Phỏng vấn và trò chuyện. Xử lý số liệu được thực hiện bằng thống kê toán học với sự trợ giúp của phần mềm SPSS.

2.2. Kết quả nghiên cứu

2.2.1. Những biểu hiện hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ

Bảng 1: Đánh giá các hành vi xuất hiện ở trẻ rối loạn phổ tự kỷ

Nội dung	Giáo viên		Cha mẹ		Chung (70)		Thứ bậc
	SL	*TL (%)*	*SL*	*TL (%)*	*SL*	*TL (%)*	
1. Giận dữ và hung tính	7	20	8	22,86	15	21,43	9
2. Phá hoại và vi phạm sở hữu của người khác	8	22,86	9	25,71	17	24,29	8
3. Xâm hại bản thân	04	11,43	04	11,43	8	11,43	10
4. Tăng động	17	48,57	18	51,43	35	50	4
5. Khó chấp nhận về mặt xã hội	11	31,43	13	37,14	24	34,29	6
6. Ám sợ	03	8,57	03	8,57	6	8,57	11
7. Không biết sợ các nguy hiểm	9	25,71	12	34,29	21	30	7
8. Rập khuôn	19	54,29	20	57,14	39	55,71	3
9. Ăn uống	21	60	24	68,57	45	64,29	2
10. Giấc ngủ	13	37,14	16	45,71	29	41,43	5
11. Thu mình	32	91,43	29	82,86	61	87,14	1

Qua số liệu của bảng trên cho thấy: Ở môi trường lớp học tần số xuất hiện hành vi ở trẻ rối loạn phổ tự kỷ theo thứ tự như sau: hành vi thu mình (91,43%), hành vi ăn uống (60%), hành vi rập

khuôn (54,29%), hành vi tăng động (48,57%), hành vi giấc ngủ (37,14%), hành vi khó chấp nhận về mặt xã hội (31,43%), hành vi không biết sợ nguy hiểm (25,71%), hành vi phá hoại và vi phạm sở hữu của người khác (22,86%), hành vi giận dữ và hung tính (20%), hành vi xâm hại bản thân (11,43%), hành vi ám sợ (8,57%).

Ở môi trường gia đình tần số xuất hiện hành vi theo thứ tự: hành vi thu mình (82,86%), hành vi ăn uống (68,57%), hành vi rập khuôn (57,14%), hành vi tăng động (51,43%), hành vi giấc ngủ (45,71%), hành vi khó chấp nhận về mặt xã hội (37,14%), hành vi không biết sợ nguy hiểm (34,29%), hành vi phá hoại và vi phạm sở hữu của người khác (25,71%), hành vi giận dữ và hung tính (22,86%), hành vi xâm hại bản thân (11,43%), hành vi ám sợ (8,57%).

Như vậy, đánh giá chung của cha mẹ và giáo viên về tần số xuất hiện hành vi ở trẻ rối loạn phổ tự kỷ nổi bật những hành vi sau: nhóm hành vi thu mình xếp thứ nhất (87,14%), hành vi ăn uống xếp thứ 2 (64,29%), hành vi rập khuôn xếp thứ 3 (55,71%) và hành vi tăng động xếp thứ 4 (50%). Tuy nhiên có sự chênh lệch về số lượng trẻ trong từng nhóm hành vi.

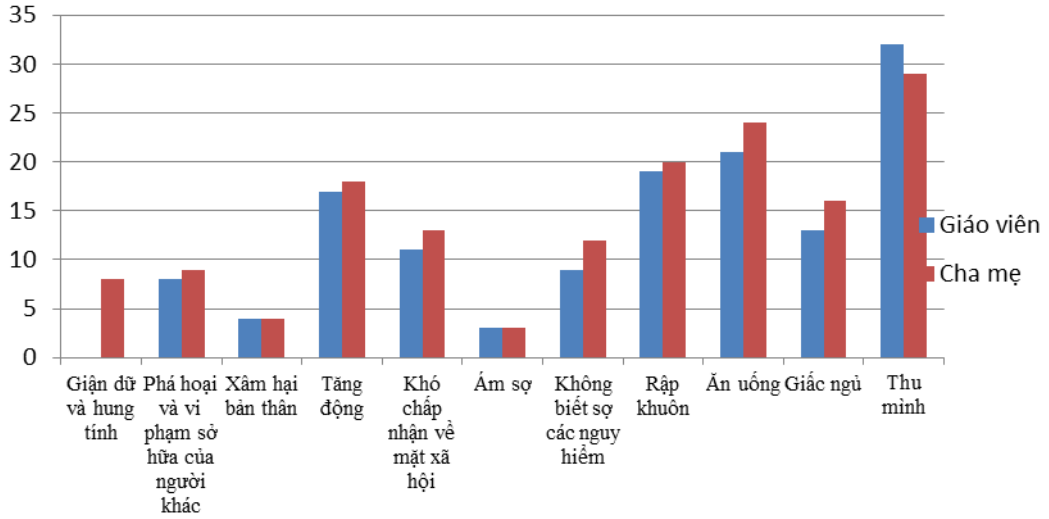

Biểu đồ 1: So sánh đánh giá hành vi ở trẻ rối loạn phổ tự kỷ của cha mẹ và giáo viên

Kết quả so sánh hành vi ở trẻ rối loạn phổ tự kỷ của cha mẹ và giáo viên ở biểu đồ trên cho thấy,

Nhóm hành vi xâm hại, ám sợ có tỉ lệ bằng nhau ở môi trường gia đình và môi trường lớp học. Đây là các nhóm hành vi thường chỉ xuất hiện ở những trẻ rối loạn phổ tự kỷ điển hình. Trẻ rối loạn phổ tự kỷ điển hình thường biểu hiện hành vi mang tính "bản năng" và sự hạn chế trong nhận thức của các trẻ, cho dù được can thiệp cũng rất khó thay đổi hành vi nên hành vi của trẻ thường bộc lộ giống nhau ở tình huống, hoàn cảnh và các môi trường khác nhau. Qua phỏng vấn cha mẹ, giáo viên đều khẳng định khi trẻ không vừa ý thường tự đánh mình, bịt tai khi có âm thanh to.

Nhóm hành vi thu mình có tỉ lệ xuất hiện hành vi ở lớp học cao hơn ở gia đình vì môi trường lớp học là môi trường tốt nhất để trẻ hình thành và phát triển tương tác xã hội, mối quan hệ xã hội và giao tiếp với bạn bè cùng lứa tuổi, trong khi nhiều gia đình có trẻ bị rối loạn phổ tự kỷ chỉ có mình trẻ (trẻ không có anh, chị em), trẻ không có bạn hàng xóm hoặc bố mẹ quá bận không có thời gian đưa trẻ ra ngoài, không khuyến khích phát triển các mối quan hệ cùng lứa tuổi cho trẻ nên nhiều khi bố mẹ không nhận ra nhóm hành vi này rõ như ở lớp học.

Các nhóm hành vi còn lại, tần số xuất hiện các hành vi ở gia đình trẻ luôn cao hơn trên lớp học. Chứng tỏ môi trường gia đình khiến trẻ dễ bộc lộ hành vi hơn cũng như cha mẹ khó kiểm soát hành vi của trẻ hơn

2.2.2. Nhận thức của cha mẹ, giáo viên về nguyên nhân gây ra hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ

Bảng 2: Nhận thức của cha mẹ, giáo viên về nguyên nhân gây ra hành vi của trẻ rối loạn phổ tự kỷ